

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

Leto I. - Štev. 9

TRST, Sreda 23. maja 1945

Cena 1.— liro

Strpljenjem in s krvjo zapisana pravica

Iz razglasa, ki ga je angleški maršal Alexander poslal vsem operativnim enotam v jadranskem sektorju, bi izhajalo, da je bila osvoboditev Trsta in Slovenskega Primorja po Jugoslovanski Armadi samostojno dejanje, ki spominja na imperalistično postopanje Hitlerja, Mussolinija in Japonske. Maršal Tito je s ogorčenjem zavrnil ta očitki ter jasno in lapidarno poudaril pravilnost in pravičnost postopanja Jugoslavije in njene junaške Armade. Za poučene kroge je Titov odgovor povsem zadosten. Za široko javnost, domačo in zunanjo pa je morda potreben podrobnejši oris položaja in dejanskega stanja v Trstu in ostalem Slovenskem Primorju v dnevi osvoboditve.

V zadnjih dveh mesecih pred odločilnimi dogodki, ki so se odigrali koncem preteklega aprila, je nemški okupator pripeljal v kraje, ki ležijo med Sočo in bivšo jugoslovansko-italijansko mejo, čez 20 tisoč obojestranskih Nemčev in Mihajlovičevih četnikov, ter nad 10 tisoč Pavelčevih ustašev, ki so predstavljali za te kraje ogromno nevarnost, posebno pa v zadnjih trenutkih smrtnih krčev nacistične pojasti.

Te plačanci v tuji službi so v družbi z nemškimi okupatorji in italijanskimi fašističnimi četami neusmiljeno divjali nad našim ljudstvom, ki je obupno klicalo po rešitvi in osvoboditvi. V zadnjih dneh aprila je na stotine ljudi izgubilo življenje, tisoč drugih so bili ogroženi po okupatorskih ječah; grozilo je splošno odvedenje ljudstva v koncentracijske taborišča in ječe. Polžgi vasi, odgon živine in uničevanje živil, so bili na dnevnem redu.

Kapitulacija nemških armad v Italiji ni mogla pomagati ljudstvu tega ozemlja, ker se je nanašala izrecno le na ozemlje zapadno od Soče. Nemške čete in njihovi pomagači pri nas niso hoteli a kapitulaciji nič vedeti in so se dalje vojskovali s še večjo zagrizenostjo.

Po prelomu fronte, pri Bologni in Ravenni so zavezniške čete v Italiji v par dneh zasedle že Verono in zelo naglo pridrle proti Brennerju. Niso pa dovolj hitro napredovale proti Trstu in Gorici. Minilo je kakih deset dni, preden so se pokazale ob Soči. Med tem pa je prebivalstvu vzhodno od Soče, ki je bilo že tako težko izkušeno, vsaj prej po italijansko-fašističnem in po zločinu Italije po nemško-nacističnem terorju, grozila katastrofa.

V Trstu in drugih krajih so ostali slovenski in italijanski antifašistični borci, ko so zapadni zavezniški bili še daleč, da bi jim mogli pomagati. V tem trenutku, jim je mogla priskočiti na pomoč samo Titova Jugoslovanska Armada. Ta pa ni prišla vsa preko jugoslovansko-italijanske meje. Močni oddelki na Primorskem in v Istri, med njimi posebno IX. Korpus, sestavljeni skoraj izključno iz domačih Slovencev in Hrvatov, kateri so se po zlomu Italije pridružili iz italijanski in furlanski partizani-Garibaldinci, so se že štiri leta nepretrgoma borili med Sočo in jugoslovansko-italijansko mejo. Ta vojska se je celo onstran Soče, do skrajne meje slovenske zemlje borila za skupno stvar proti fašizmu in nacizmu, ter doprinesla ogromne žrtve za osvoboditev rodne zemlje. Vse to je našim zapadnim zaveznikom predobro znano, saj so imeli svoja vojska zastopništva pri njih in jih stalno oskrbovali s orožjem, hrano in obleko.

O teh naših borcih bi bilo absurdno trditi, kakor dela to napadno obveščena propaganda, da so sedaj samostojno zasedli te kraje. Saj držijo že več let zasedene gore, gosdove in vasi izrom Primorske in Istre. Danes od njih zahtevati, naj zapustijo svojo rodno zemljo, ki so jo namočili s svojo krvjo in kjer kot grozen memento žrle v nebo ruševine požganih domov, bi bilo skrajno krivično, absurdno in cloveško nemogoče.

Svobodni Trst bo izločil fašiste iz svoje srede

Prvi oblastveni odloki Tržaške konzulte

Danes prinašamo besedila odlokov o ljudskem sodišču in odloku o komisiji za čiščenje obratov od fašističnih elementov. Udeleženci včerajšnje skupščine so poudarili važnost globoke demokratičnosti sodnikov, ki bodo brez kakršnih koli zunanjih vplivov sodili pravično, kot pošteni zastopniki ljudstva. Povdarili so tudi politično važnost sodišča, ki je političen organ, organ obrambe in zaštite ljudske oblasti.

O ustanovitvi sodišča je bil izdan sledeči odlok:

V zvezi s sklepom Skupščine odposlancev mesta Trst z dne 17. maja 1945. in ki se nanaša na ustanovitev Ljudskega Sodišča za sojenje fašističnih zločinov proti obstoju in svobodi ljudstva, ter demokratičnim ustanovam, odbor mesta Trst zbran 21. maja 1945. v Občinski palači

odreja:

Cl. 1. Na ozemlju mesta Trst je ustanovljeno Ljudsko Sodišče za sojenje fašističnih zločinov proti obstoju in svobodi ljudstva in demokratičnih ustanov.

Cl. 2. Ljudsko Sodišče je sestavljeno iz predsednika in z desetih članov sodnikov, ter desetih članov namestnikov, ki bodo imenovani od odbora mesta Trst.

Cl. 3. Sodbo slučajev, kjer bi po obtožbah morala biti izrečena smrtna obsoda prevzame plenem ljudskega sodišča. Sodbo drugih slučajev, ki se nanašajo na manjše kazni, pa prevzame eden izmed odsekov, ki je sestavljen iz treh članov in v katere je razdeljeno Ljudsko Sodišče.

Cl. 4. Ljudsko Sodišče sodi vse tiste osebe, ki so kot fašisti ali sodelavci fašistov s svojimi dejanji vršili zločine proti obstoju in svobodi ljudstva, ter demokratičnim ustanovam, z zločinskimi delovanjem pod pretezo, ali zaradi političnih vzrokov proti dostojanstvu, osebam,

imetju družinam svojih sodelavcev ali proti njihovim organizacijam.

Cl. 5. Zasledovanje zgoraj omenjenih fašističnih zločinov se bo vršilo za vsa leta nazaj od početka fašizma.

Cl. 6. Gori omenjeni fašistični zločini so kaznovani s sledečimi kaznimi:

- a) smrtna kazen,
- b) težko dosmrtno ali začasno prisilno delo,
- c) lahko začasno prisilno delo,
- d) izguba političnih pravic.

Lahko je izrečenih več kazni skupaj. Če se te kazni ne uničujejo druga druge.

Cl. 7. Vojne zločince bodo sodila tozadevna sodišča.

Cl. 8. Osvobodilni svet mesta Trst, je pooblaščen, da izda Pravila o izvrševanju in delovanju Ljudskega Sodišča.

Smrt fašizmu
Svobodo narodu.

Predsednik:
dr. UMBERTO ZORATTI

Tajnik:
RUDI URŠIČ - KAREL

Prvo ljudsko sodišče, ki ga je konzulta izvolila je sledeče:

Predsednik: dr. Sajovic Umberto, italjan, doktor gospodarskih in trgovskih ved in asistent univerze.

Člani: Stradi Valter, italjan, uradnik.

Giorgi Mario, italjan, razprodajalec v zadrugi.

Maule Bruno, italjan, delavec.

Bignani Alberto, italjan, trgovec.

Ressauer Giovanni, italjan, delavec.

Vigna Libero, italjan, gospodar delavnice.

Nardin Milan, slovenec, delavec.

Šuban Mirko, slovenec, gostilničar.

Sauli Nino, italjan, trg. izvedenec.

Nadalje je bil izdan še sledeči odlok o ustanovitvi posebne komisije za čiščenje fašističnih elementov.

Cl. 1. Na ozemlju mesta Trst so ustanovljene komisije za čiščenje ustanov in podjetij fašističnih elementov.

Cl. 2. Pri vsaki ustanovi sli podjetju, ki šteje do 500 uslužbencev, naj se ustanovi komisija petih članov; v ustanovah in podjetjih, ki štejejo več kot 500 uslužbencev, ne dosežejo pa števila 1.000 naj se ustanovi komisija sedmih članov. Pri ustanovah in podjetjih z več kot 1.000 uslužbencev, naj se ustanovi komisija enajstih članov.

Cl. 3. Člane komisij imenujejo sindikalne organizacije. Člani tako imenovani, si izvolijo predsednika iz svoje srede, ki vodi in določa delo v komisiji. Za izvoljenega se smatra tistega, ki je dobil večino glasov.

Cl. 4. Člani komisij imajo nalogo, da odkrijejo v svojih podjetjih in ustanovah fašistične elemente in da jih zatožijo Ljudskemu sodišču za sojenje fašističnih zločinov, proti obstoju in svobodi ljudstva, ter demokratičnih ustanov.

Cl. 5. Ta odlok stopi v veljavo z dnem objave.

Volitve za mestni plenem Osvobodilne Fronte v Ljubljani

Po volitvah v 35 rajonskih odborih Osvobodilne Fronte v Ljubljani je bil izvoljen mestni plenem Osvobodilne Fronte za Ljubljano. Volitvam so prisostvovali predstavniki zvezne vlade Jugoslavije, prometni minister Vujašinović, predsednik federalne vlade Boris Kidrič, podpredsednik dr. Marjan Breclj, predstavniki Komunistične Partije Slovenije in mladinskih ter strokovnih organizacij itd. Poleg predsednika, podpredsednika in tajnika je prišlo v Plenum še 8 članov. Poslani so bili pozdravljeni brzojavi maršalu Titu in podpredsedniku zvezne vlade Edvardu Kardelju.

POKRAJINSKI NARODNO OSVOBODILNI ODBOR ZA SLOVENSKO PRIMORJE

ODLOK

Cl. 1. V dopolnilo odloka z dne 12. maja 1945 se Tržaški okraj priključi v Tržaško okrožje.

Cl. 2. Ta odlok stopi takoj v veljavo.

Trst, 21. maja 1945.

Tajnik:
Dr. Bogdan Breclj, l. r.

Predsednik:
France Bevk, l. r.

Razmejitve okrožij v Slovenskem Primorju

Odlok pokrajinskega Narodno Osvobodilnega odbora za Slovensko Primorje, od 12. maja t. l. je prinesel določbe glede razmejitve Slovenskega Primorja v okrožja. Glede na to, da je bila doslej veljavna razdelitev v okrožja za južno, srednje, severno in zapadno Primorsko veljaku delu slovenskega je še posebno italijanskega prebivalstva manj točno znana, hočemo v naslednjem posvetiti novo razdelitev tudi z vidika prejšnje italijanske politično-upravne razdelitve tega ozemlja.

Po omenjenem odloku, bo slovensko Primorje razdeljeno v:

1. Avtonomno mesto Trst,
2. Tržaško okrožje,
3. Gorjsko okrožje.

1. Avtonomno mesto Trst obsega staro območje tržaške občine, torej vse mestne okraje in predmestja, ter vso zgornjo okolico: Sv. Križ, Prosek, Kontovel, Opčine, Bane, Trebče, Padriče, Gropada, Eszovica in Lipica.

2. Tržaško okrožje obsega ves ostali del prejšnje tržaške pokrajine (torej brez tržaške občine). Od gorjskega okrožja ga loči prejšnja pokrajinska meja med Gorjsko in Tržaško pokrajino. V Tržaško okrožje spada, kakor odreja odlok, ki ga prinaša naš list na drugem mestu, tudi Tržaški okraj in ne več v Gorjsko okrožje, kakor je bilo določeno z odlokom od 12. maja t. l. Občini Devin-Nabrežina in Zgonik tvorita okraj zase, prav tako občini Milje in Dolina. V Tržaško okrožje spada tudi vse Slovensko ozemlje od prejšnje Puljske in Reške pokrajine. Okraj Tržaškega okrožja, so potem takem sledeči: Devin-Nabrežina, Dolina-Milje, Henpelje-Kožina, Ilirska Bistrica, Koper, Piran, Postojna, Sežana, Tržič.

3. Gorjsko okrožje obsega vso prejšnjo Gorjsko pokrajino in vse Slovensko ozemlje Videmske pokrajine (Čedašci, Tarčentski in Trbiški okraj). Okraj Gorjskega okrožja so torej: Ajdovščina, Bovec, Cerklje, Čedad, Dornberg, Gorica, Gradišče, Grgar, Idrija, Kanal, Komen, Krmin, Miren, Tarcent, Tolmin, Trbiž.

POKRAJINSKI NARODNO OSVOBODILNI ODBOR ZA SLOVENSKO PRIMORJE

Da se omogoči neovirana izmenjava blaga med mesti ter deželo in da se olajša redna preskrba Trsta in drugih mest v Slovenskem Primorju z življenjskimi potrebščinami, Pokrajinski narodno osvobodilni odbor za Slovensko Primorje v sporazumu s Komando Tržaškega vojnega področja in Komando mesta Trst

odloča:

Cl. 1. Bloki okoli mesta Trsta in drugih mest v Slovenskem Primorju se ukinja.

Cl. 2. Ukinja se vse potne dovolilnice za potovanje po ozemlju Slovenskega Primorja. Osebe, ki pohujajo, naj nosijo s seboj osebno izkaznico ali kako drugo legitimacijsko listino.

Cl. 3. Vsaka zloraba svobode gibanja v špekulativne namene se bo najstrožje kaznovala.

Cl. 4. Ta odlok stopi takoj v veljavo.

Trst, dne 22. maja 1945.

Tajnik:
Dr. Bogdan Breclj, l. r.

Predsednik:
France Bevk, l. r.

Pozdravi velikemu voditelju jugoslovanskih narodov

Z ogromnim navdušenjem so zborovalci sprejeli sklep, da se pošlje s seboj borbene pozdrave vrhovnemu komandantu jugoslovanske Armade — osvoboditelju Trsta, maršalu Jugoslavije, Josipu Brozu Titu, kot sledi:

Maršalu Titu!

Konzulta Osvobodilnega Sveta za Trst, izvoljena na skupščini delegatov tržaškega ljudstva, Vas kot vrhovnega komandanta jugoslovanske vojske, ki je osvobodila naše mesto, toplo pozdravlja. Ob tej priliki želi poudariti resno in dostojanstveno ponašanje jugoslovanske vojske v Trstu, ki nastopa povsod kot resnična vojska - osvoboditeljica. Konzulta globoko obsoja vse lažnjive vesti, ki jih širijo nekateri inozemski krogi o položaju Trsta in o vlogi jugoslovanske vojske v Trstu.

Konzulta se zaveda, da je le malokatero mesto v Evropi tako hitro zaživelo normalno življenje kot Trst in to predvsem po zaslugi jugoslovanske vojske. V mestu vlada popoln mir, ulice so se napolnile, vse gospodarske uprave in kulturne ustanove poslujejo. Jugoslovanska vojska je vso civilno oblast izročila Osvobodilnemu Svetu za Trst. Pri vprašanju prehrane, ki je najtežje, ima Osvobodilni Svet vso podporo jugoslovanske vojske.

Za vso to pomoč jugoslovanske vojske pri normalizaciji življenja v Trstu Vam Gospod Maršal, Konzulta izraža svojo globoko zahvalo in Vas prosimo, da sporočite njeno zahvalo vsej jugoslovanski vojski, osvoboditeljici našega mesta izpod nacistične tiranije.

Pozdravljamo v Vas vzor demokracije in bomo storili vse, da uresničimo v našem mestu načela, ki jih Vi zastopate.

KONZULTA OSVOBODILNEGA SVETA ZA TRST

Trst odklanja klevetanje Titovih borcev - svojih osvoboditeljev

Konzulta je po končanem zborovanju sprejela in poslala g. maršalu Alexandru, vrhovnemu poveljniku zavezniskih sil na Sredozemlju sledečo brzojavko:

Gospod Maršal Alexander!

Konzulta Osvobodilnega Sveta za Trst, ki je bila izvoljena na skupščini delegatov tržaškega prebivalstva, izraža svoje globoko zatudenje nad Vašo izjavo dopisniku Reutersa, v kateri primerjate jugoslovansko vojsko v Istri in Slovenskem Primorju z okupacijskimi vojskami Hitlerja, Mussolinija in Japonscev.

Jugoslovanska vojska je pod vodstvom Maršala Tita Trst osvobodila, pri čemur je imela na tisoče žrtve. Tržaško prebivalstvo jo je sprejelo kot vojsko osvoboditeljico, kar ji je tudi pokazalo na vsakem koraku. Zaradi svojega resnega obnašanja uživa spoštovanje in simpatije. Jugoslovanska vojska je že izročila vso civilno oblast Osvobodilnemu Svetu za Trst, s čemur je zopet dokazala svojo globoko demokratično osnovo.

Mesto Trst je po dolgi naci-fašistični okupacijski dobi zopet oživel. Vse gospodarske, upravne in kulturne ustanove poslujejo. V mestu vlada popoln mir. Edina težava je vprašanje prehrane pri čemur pa nudi Trstu tudi v tem pogledu Jugoslovanska vojska vso pomoč in mu odstopa celo hrano iz svojih zalog.

Konzulta z ozirom na vse to ugotavlja, da so slične primerjave žaljive in ponižujoče za jugoslovansko vojsko, ki je toliko žrtvovala v tej vojni za skupno zavezniško stvar in še posebej za osvoboditev Trsta.

KONZULTA OSVOBODILNEGA SVETA ZA TRST

Britanski letalci pošiljajo pozdrave

Ministerstvo narodne obrambe je prejelo preko britanske delegacije sledečo poslanico sveta britanskega letalstva:

V zgodovinskem trenutku, ko je naš zakleti skupni sovražnik plačal svoj napad s popolnim porazom, svet britanskega letalstva izraža svoje občudovanje vloži, ki so jo odigrali oficirji in vojaški Jugoslovanskega letalstva na raznih poprištevih v Sredozemlju in na južni obali Evrope. Svet britanskega letalstva čeni neumorno borbo vaših dežel proti napadalcu in pričakuje, da se bo tovarštvo med našo deželo in herojsko Jugoslavijo nadaljevalo tudi v miru.

(Tanjug 22. maj).

Vprašanje kolonij

SAN FRANCISCO, 22. Posetni dopisnik Tanjuga javlja: V središču interesa konference se še vedno nahaja vprašanje mandata nad kolonialnimi področji, o čemer do sedaj še ni mogel biti dosegel načeln sporazum med predstavniki petih velikih sil. To vprašanje je zelo važno ne samo v političnem, marveč tudi v gospodarskem pogledu. Kitajska in Sovjetska zveza zastopata stališče, da mora biti končni cilj mandatnega sistema usposobljenje kolonialnih držav za popolno neodvisnost. Velika Britanija in Francija pa smatratu nasprotno, da je mesto popolne neodvisnosti za kolonialne države zadostna samouprava. Ameriško odposlanstvo podpira britansko in francosko stališče.

